

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Reykjavíkurborg - Umhverfis - og skipulagssvið
Borgartún 12 - 14
105 Reykjavík

Kópavogsbær
Digranesvegur 1
200 Kópavogur

Reykjavík, 29. maí 2021
MÍ202102-0094/6.08/ K.H.S.

Efni: Borgarlínan, Reykjavík - Kópavogur

Minjastofnun Íslands hefur fengið send inn erindi frá Reykjavíkurborg og Kópavogsbæ þar sem stofnuninni er gefinn kostur á að koma með athugasemdir vegna breytingar á aðalskipulagi sveitarfélaganna í samræmi við 2. mgr. 30. gr. skipulagslaga nr. 123/2012.

Annars vegar er um að ræða *Rammahluta aðalskipulags Reykjavíkur 2010-2030/40 – Borgarlínan í Reykjavík 1. lota Borgarlínunnar: Ártún – Fossvogsbú. Vinnslutillag í Forkynningu, janúar 2021* og hins vegar *Rammahluti Aðalskipulags Kópavogs 2019 – 2040. Borgarlínan í Kópavogi, 1. lota Borgarlínunnar: Kársnes-Hamraborg. Vinnslutillaga í Forkynningu, janúar 2021.*

Minjastofnun Íslands telur aðsend gögn vegna Borgarlínu þess eðlis að erfitt er að taka afstöðu til þeirra. Ljóst er að einungis er óskað umsagnar vegna fyrstu lotu verkefnisins, en fyrir liggja upplýsingar um aðrar lotur sem hafa áhrif á fyrstu lotu. Gerð er athugasemd við að óskað er athugasemda við einstaka lotur í stað þess að kynnt sé heildaráætlun um verkefnið sem hægt væri að taka afstöðu til. Áætlun um Borgarlínu í Reykjavík og umfang hennar þarf að skoða strax í heild sinni, þar sem verkefnið hefur gífurleg áhrif á friðuð og friðlýst hús og mannvirki. Kort og mælieiningar eru víða óljós. Upplýsingar um leiðakerfi Borgarlínu og áhrifasvæði hennar vegna innviðauppbýggingar eru í sumum tilfellum misvísandi og óljósar og ekki hægt að taka afstöðu til þeirra.

Minjastofnun Íslands fær ekki betur séð en að leggja eigi breiðar brautir fyrir Borgarlínu, reiðhjól og bifreiðar og byggja biðstöðvar á viðkvæmum svæðum, við þröngar götur þar sem fyrir eru friðuð og friðlýst hús og mannvirki. Ekki fæst séð að Borgarlína, eins og hún virðist hugsuð, komist fyrir án þess að hafa veruleg áhrif á byggðamynstrið í elsta hluta Reykjavíkur og víðar. Minjastofnun Íslands gerir athugasemdir við þau áform.

Minjastofnun Íslands getur ekki tekið afstöðu til aðalskipulagstillagnanna fyrir en sveitarfélögin hafa skilað inn vandaðri vettvangsskráningu fornleifa, húsa og mannvirkja á öllu því svæði sem gert er ráð fyrir að Borgarlína fari um og einnig á áhrifasvæði Borgarlínu, sem enn er óljóst hvert verður að umfangi.

Gert er ráð fyrir að Borgarlínan þveri Fossvoginn og er nauðsynlegt að kannað verði hvort einhverjar minjar séu á því svæði. Þá þarf einnig að skrá og taka afstöðu til herminja sem eru í Öskjuhlíð og við flugvöllinn í Reykjavík en krafa

um skráningu og varðveislu herminja er gerð með hliðsjón af 7. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 (hér eftir nefnd Minjalög).

Liggi fyrir eldri skráning, þarf að uppfæra hana til dagsins í dag, þar sem allar minjar sem náð hafa 100 ára aldri, hvort sem það eru fornleifar, mannvirki eða hús, eru friðaðar. Herminjar, þótt yngri séu, eru varðveisluverðar sbr. skýringar með umræddri 7. gr. Minjalaga. Á ýmsum svæðum sem Borgarlína virðist eiga að fara um eru auk þess friðlýst hús og mannvirki en slíkar minjar njóta sérstakrar verndar.

Eins og kemur fram í 16. gr. Minjalaga er skylt að vettvangsskráning, eins og hér er fjallað um, fari fram í tengslum við breytingu á aðalskipulagi sveitarfélaga. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda áður en slík skráning hefur fengið samþykki Minjastofnunar Íslands og stofnunin hefur tekið afstöðu til þeirra upplýsinga sem skráningin veitir. Slíkar upplýsingar geta vissulega haft áhrif á lagningu Borgarlínu.

Gerð er athugasemd við að farið er að gera samninga um hönnun Borgarlínu áður en Minjastofnun getur brugðist minjaskráningunni út frá fornminja-húsa- og mannvirkjaskráningu

(sjá: <https://borgarlinan.is/utgefid-efni/frettir/samningar-undirritadir-um-honnun-a-fyrstu-lotu-borgarlinunnar> og <https://www.mbl.is/frettir/innlent/2021/05/27/samningur-um-honnun-fyrstu-lotu-borgarlinu/>).

Ljóst er að Borgarlínu er ætlað að liggja um mjög viðkvæm svæði, m.a. í miðbæ Reykjavíkur og víðar. Gert er ráð fyrir 18 til 24 metra löngum vögnum, sem haldi þjónustunni uppi, þótt horft sé eitthvað til smærri vagna. Vagnarnir fara á milli stöðva sem eru yfirleitt með 400-500 metra bili en mest eru ætlaðir 800 metrar á milli stöðva. Stöðvarnar ná yfir misstórt svæði eftir því hvort um tengistöðvar eða almennar stöðvar er að ræða. Gert er yfirleitt ráð fyrir tvöföldu sérrými fyrir borgarlínuvagna og umfangsmiklu svæði fyrir stöðvar. Þá er gert ráð fyrir gangstéttum, hjólastígum, akbrautum, öryggissvæðum við stöðvarnar, gróðurreitum og öðrum innviðum. Ekki fæst séð betur af mynd 5.2 á bls. 14 í Rammahluta Reykjavíkur en að það snið þurfi um 34,5 m breitt svæði fyrir götu og annað gatnarými og nauðsynlega innviði tengda Borgarlínu og hjólastæði að auki. Í miðbæ Reykjavíkur, þar sem er fjöldi friðaðra og friðlýstra húsa, eru götur það þröngar að ekki er pláss fyrir borgarlínugötur eins og þær eru kynntar á mynd 5.2. Breidd Hverfisgötu er mest um 15,5 m, Lækjargötu 29 m, Fríkirkjuvegur 21 m og Vonarstrætis 13,4 m. Suðurgata, þar sem eru bæði friðuð og friðlýst hús og að auki friðaður kirkjugarður (Hólavallagarður), er einungis 10 m breið. Skothúsvegur er aðeins 12,5 m breiður. Teikningar af biðstöðvum, eins og við Hverfisgötu, benda til mikilla áhrifa á húsin við götuna. Ekki fæst séð hvernig koma á Borgarlínu fyrir á þessum svæðum án þess að hún hafi veruleg neikvæð áhrif á friðuðu og friðlýstu húsin, Hólavallagarð og borgarásýndina í miðbænum.

Á mynd 2.1 (bls. 5) má sjá aðrar og þéttari leiðir Borgarlínu, sem hafa áhrif á mun fleiri friðuð hús sem liggja við enn þrengri götur. Þær leiðir eru ekki hluti af því sem óskað er eftir að fjallað sé um nú. Kortið er óljóst og gefur ekki rétta mynd af því sem til stendur frekar en önnur gögn sem lögð eru fram vegna þessa verkefnis.

Borgarlínan fer einnig um gamla byggð í Kópavogi um Kársnesið. Þar má vænta fornleifa og uppfærsla á fornleifaskráningu því nauðsynleg. Þrátt fyrir að húsin á svæðinu séu yngri en þau í Reykjavík er mikilvægt að þar fari fram nákvæm húsakönnun til að hægt sé að taka afstöðu til áhrifa línulagnarinnar og áhrifasvæða hennar á byggðina.

Minjastofnun Íslands telur að Borgarlína hafi veruleg neikvæð áhrif á friðuð og friðlýst hús og mannvirki á þeim svæðum sem Borgarlína fer um og áhrifasvæði hennar í elstu hverfum Reykjavíkur. Kanna þarf áhrifin í Kópavogi. Gróf áætlun er að fyrsta lota hafi áhrif á rúmlega hundruð hús í Reykjavík. Væntanlega mun þétting línunnar í gömlum hverfum hafa veruleg áhrif á hundruð húsa og mannvirkja til viðbótar. Þá á stofnunin von á að fara þurfi fram miklar og tímafrekar fornleifarannsóknir víða þar sem línan liggur, en þó fyrst og fremst í miðbæ Reykjavíkur.

Stofnunin ítrekar að vegna gæða gagna og óljósrar stefnu um legu og umfang Borgarlínu og áhrifasvæði hennar getur stofnunin ekki tekið raunsanna afstöðu til þess sem óskað er umsagnar um umfram það sem fjallað hefur verið um hér að framan. Svo unnt sé að meta gögnin og koma með mótvægiskröfur er nauðsynlegt að fram fari nákvæm vettvangsskráning á fornleifum, húsum og mannvirkjum á öllu svæðinu í samræmi við 16. gr. Minjalaga.

Minjastofnun Íslands minnir á að allar leyfisveitingar sveitarfélaga til framkvæmda, sem hafa áhrif á friðuð og friðlýst hús og mannvirki eða friðlýstar og friðaðar fornleifar eru óheimilar fyrir en afstaða Minjastofnunar Íslands liggur fyrir eins og kveðið er á um í 2. mgr. 30. gr og 3. mgr. 23. gr. Minjalaga.

Þar sem Borgarlína mun hafa veruleg áhrif á friðuð og friðlýst hús og mannvirki auk fornminja hvetur Minjastofnun Íslands til þess að verkefnið sé unnið í náinni samvinnu við yfirvöld minjaverndar og komið verði þegar í stað á samtali við Minjastofnun Íslands um þetta verkefni.

Virðingarfyllst,

Kristín Huld Sigurðardóttir
forstöðumaður

Samrit sent til:

Reykjavíkurborgar, skipulag@reykjavik.is
Kópavogskaupstaðar, skipulag@kopavogur.is
Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu
Samráðsgátt: island.is